

Σε αντίθεση με το πώς έχουμε συνηθίσει να μαθαίνουμε και να αντιλαμβανόμαστε την ιστορία, η εξέγερση ή επανάσταση του Δασκαλογιάννη δεν ήταν ένα γεγονός αποκομμένο από τις εξελίξεις στον ευρύτερο περίγυρο της Κρήτης, αλλά αντιθέτως, ένα γεγονός που επηρεάστηκε -και τελικά καθορίστηκε- σε πολύ μεγάλο βαθμό από τις ισορροπίες και ανακατατάξεις στα Βαλκάνια, την ανατολική Μεσόγειο και τον Εύξεινο Πόντο.

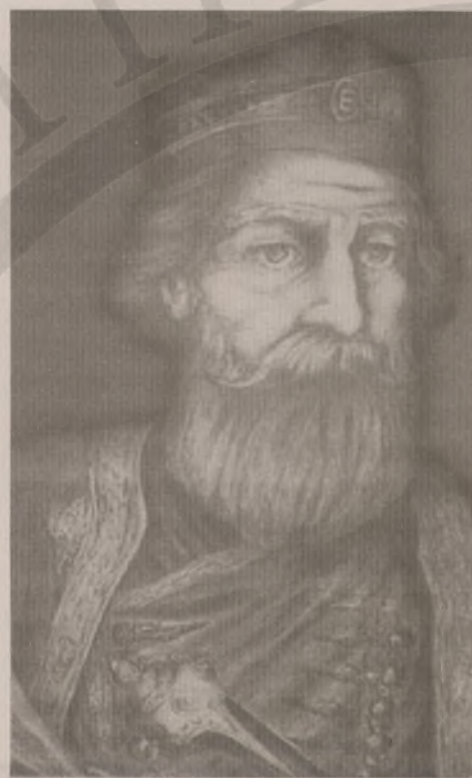
Η αφορμή για όσα εκτυλίχθηκαν στην Κρήτη δόθηκε τον Σεπτέμβριο του 1768, όταν η Οθωμανική Αυτοκρατορία κήρυξε πόλεμο στη Ρωσία με αφορμή κάποιες διαφωνίες τους ως προς την ανεξαρτησία της Πολωνίας και ορισμένα εδάφη στην Ουκρανία. Πέραν των σχεδιασμών της να εισβάλει στις Παραδουνάβιες Ηγεμονίες και στον Καύκασο, η Αικατερίνη της Ρωσίας επιχείρησε να προσεταιριστεί τους Έλληνες προβάλλοντας μέσω πρακτόρων ένα σχέδιο «ανασύστασης της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας», επικεφαλής της οποίας θα μπορούσε να τεθεί ο εγγονός της Κωνσταντίνος. Για την υλοποίηση του σχεδίου αυτού, η Αικατερίνη ζήτησε από τους ευνοούμενους της Γκριγκόρι, Αλεξί και Φίοντορ Ορλώφ να δημιουργήσουν ένα δίκτυο συνεργατών στη δυτική και νότια Ελλάδα, οι οποίοι θα μπορούσαν να είναι χρήσιμοι σε περίπτωση επέκτασης των συγκρούσεων εκεί.

Θέλοντας να δείξει ότι η ρωσική υποστήριξη προς τους Έλληνες ήταν πραγματική και όχι μόνο λόγια, η Αικατερίνη αποφάσισε να στείλει μεγάλο μέρος του ρωσικού στόλου στη Μεσόγειο, με σκοπό να δημιουργήσει ένα επιπλέον μέτωπο κατά των Οθωμανών και να τους αναγκάσει να αποσύρουν δυνάμεις από τον Εύξεινο Πόντο. Επρόκειτο για παράτολμο εγχείρημα, καθώς ο ρωσικός στόλος ήταν σχετικά νέος και κατ'επίπεδο άπειρος, ενώ ήταν η πρώτη φορά που θα αναλάμβανε δράση στη Μεσόγειο, ένα εντελώς νέο θέατρο επιχειρήσεων για τις ρωσικές δυνάμεις. Παράλληλα, οι αδερφοί Ορλώφ ανέπτυξαν επαφές με αρκετές επιφανείς προσωπικότητες στο νότιο ελλαδικό χώρο, μεταξύ των οποίων ο Παναγιώτης Μπενάκης, ο Εμμανουήλ Σάρρος, ο μητροπολίτης Καλαμών Άνθιμος και άλλοι. Παρότι οι επαφές αυτές δεν περιορίστηκαν στον ελλαδικό χώρο, οι αδερφοί Ορλώφ εστίασαν το ενδιαφέρον τους στην Πελοπόννησο, καθώς αυτή διέθετε αρκετά λιμάνια, ορεινό ανάγλυφο που δυσχέραινε τη μετακίνηση σημαντικού όγκου δυνάμεων από και προς αυτή, ενώ ήταν εύκολα υπερασπίσιμη -υπό την προϋπόθεση ότι οι ντόπιοι θα συνεργάζονταν αποτελεσματικά με τις ρωσικές δυνάμεις.

Ενθαρρυσμένοι από τις φήμες που ήθελαν τους Ρώσους να εκστρατεύουν σύντομα στην Πελοπόννησο με 10.000 άνδρες, ένας έμπορος από τα Σφακιά ονομάτι Ιωάννης Βλάχος, ευρύτερα γνωστός ως Δα-

# 250 χρόνια από την επανάσταση του Δασκαλογιάννη

» Το διεθνές περιβάλλον, τα πολεμικά γεγονότα και ο αντίκτυπος



Ο Αλεξί Ορλώφ

σκαλογιάννης, έφτασε τον Σεπτέμβριο του 1769 στην Τεργέστη, όπου αγόρασε μεγάλο αριθμό όπλων με δικά του χρήματα. Μετά την επιστροφή του στην Κρήτη, ο Δασκαλογιάννης προέτρεψε τους πρόκριτους των Σφακίων να παρακολουθούν τις εξελίξεις, ώστε αν οι Ρώσοι εμφανιστούν στην Πελοπόννησο, να συνεργαστούν μαζί τους και να εξεγερθεί και η Κρήτη. Ο ρωσικός στόλος έφτασε τελικά έξω από τις ακτές της Μάνης τον Φεβρουάριο του 1770, αλλά η μειωμένη σύνθεσή του (τέσσερα πλοία και μερικές εκατοντάδες άνδρες) προκάλεσε ανάμεικτα συναισθήματα στους Έλληνες. Κάποιοι θεώρησαν πως ήρθε «το πλήρωμα του χρόνου» για την απελευθέρωση από τους Οθωμανούς και ένα δικό τους κράτος, ενώ άλλοι έκριναν ότι η ρωσική δύναμη ήταν πολύ μικρή για να συμβάλει αποτελεσματικά σε έναν τέτοιο αγώνα.

Ενθαρρυσμένοι από τις πρώτες επιτυχίες των Ρώσων και των Ελλήνων συνεργατών τους στην Πελοπόννησο, οι πρόκριτοι των Σφακίων συγκεντρώθηκαν τον Μάρτιο του 1770 στον Ομπρός Γιαλό (τη σημερινή Χώρα Σφακίων), όπου αποφάσισαν να πάρουν να πληρώνουν φόρους στους Οθωμανούς και να ξεσπκωθούν. Σύμφωνα με την προφορική παράδοση, ο Δασκαλογιάννης τους μετέφερε τις υποσχέσεις Ρώσων πρακτόρων ότι ο στόλος τους θα κατέπλεε σύντομα στα Χανιά, διαβεβαιώσεις που φαίνεται να επηρέασαν καταλυτικά τους πρόκριτους στο να ταχθούν υπέρ της εξέγερσης. Σε εφαρμογή της απόφασης αυτής, τον Μάρτιο του 1770 οι Σφακιανοί έδωξαν τον Οθωμανό απεσταλμένο που πήγε να εισπράξει τον κε-

φαλικό φόρο, ενώ άρχισαν πυρετώδεις προετοιμασίες για σύγκρουση, συγκεντρώνοντας τρόφιμα και πολεμοφόδια και οχυρώνοντας με όποιο τρόπο μπορούσαν τις διόδους και προσβάσεις στα ορεινά της επαρχίας. Μέσα στον Απρίλιο οι Σφακιανοί είχαν συγκεντρώσει μια δύναμη 2.000 ενόπλων, το μεγαλύτερο μέρος των οποίων στάθμευε πάνω από την Κράπη και γύρω από τ' Ασκύφου.

Γνωρίζοντας ότι η δύναμη αυτή ήταν μικρή για ν' αντιπαρατεθεί μόνη της με τους Οθωμανούς, οι Σφακιανοί αποφάσισαν να στείλουν ορισμένους πρόκριτους και καπετάνιους στις γειτονικές επαρχίες, προκειμένου να διαλαλήσουν τους σκοπούς της επανάστασης και να ζητήσουν τη συνδρομή τους. Στα περισσότερα χωριά η υποδοχή που τους έγινε ήταν θετική, αλλά σπάνια η υποστήριξη αυτή μετουσιωνόταν σε κάποια πράξη ή ουσιαστική πρωτοβουλία. Στο μεταξύ, τα νέα της κινητοποίησης των Σφακιανών δεν άργησαν να φτάσουν στους πασάδες της Κρήτης, οι οποίοι θορυβήθηκαν ιδιαίτερα από την ιδέα μιας εξέγερσης των χριστιανών. Θέλοντας να αποτρέψουν τη διάδοση τέτοιων ιδεών, άφησαν να γίνει γνωστό ότι συγκέντρωναν μια στρατιωτική δύναμη 15.000 ανδρών για την καταστολή της εξέγερσης, ενώ παράλληλα έστειλαν δύο κληρικούς στα Σφακιά για να πείσουν τους Σφακιανούς να σταματήσουν την κινητοποίηση. Όπως ήταν αναμενόμενο, οι προύχοντες των Σφακίων απέρριψαν την έκκληση αυτή. Η επανάσταση ήταν πλέον γεγονός.

Στο μεταξύ, η κατάσταση στην Πελοπόννησο είχε αρχίσει να μεταστρέφεται, καθώς έφτασαν από τα βόρεια ισχυρές δυ-

νάμεις Τουρκαλβανών, οι οποίες επικράτησαν επί των ελληνικών και ρωσικών δυνάμεων έξω από την Τριπολιτσά (29 Μαρτίου 1770) και έλυσαν την πολιορκία της. Οι συνεχείς λιποταξίες των Ελλήνων, τα προβλήματα ανεφοδιασμού και συντονισμού και οι ήττες των «χριστιανών συμμάχων» στη Μεσσηνία δημιούργησαν μια ανυπόφορη κατάσταση για τους Ρώσους αξιωματικούς, οδηγώντας τους στην απόφαση να επιβιβαστούν στα πλοία και αναχωρήσουν από το Ναυαρίνο στις 26 Μαΐου 1770. Οι συνθήκες που επικράτησαν στην Πελοπόννησο μετά το τέλος των «Ορλωφικών» ήταν τραγικές για τους υπόδουλους Έλληνες. Η οθωμανική διοίκηση άφησε ανεξέλεγκτους τους Τουρκαλβανούς για εννιά χρόνια, κατά τα οποία αυτοί λεπλοτούσαν, έκαιγαν, σκότωναν και πουλούσαν τους κατοίκους ως σκλάβους, χωρίς κανένα οίκτο και κανέναν περιορισμό. Δεκάδες χιλιάδες χριστιανοί κάθε ηλικίας οδηγήθηκαν στα σκλαβοπάζα της Ανατολής, πολλοί εγκατέλειψαν τα χωριά τους και αποσύρθηκαν στα ορεινά, ενώ άλλοι αναζήτησαν ασφάλεια στα βενετοκρατούμενα Επτάνησα.

Στο μεταξύ, οι 15.000 άνδρες που είχαν συγκεντρώσει οι πασάδες της Κρήτης κινήθηκαν τον Μάιο του 1770 προς την Κράπη, προκειμένου να εκβιάσουν την είσοδό τους στην επαρχία Σφακίων και να καταστείλουν την εξέγερση. Παρότι υστερούσαν κατά πολύ σε αριθμό, οι έμπειροι στα όπλα Σφακιανοί επέφεραν σημαντικές απώλειες στους επιτιθέμενους, αλλά προς το τέλος της μέρας αναγκάστηκαν να υποχωρήσουν σε υψηλότερα σημεία. Η σύμπτυξη αυτή συνεχίστηκε κατά τις επόμενες μέρες μέχρι το οροπέδιο **Ασκούφου**, όπου η διαμόρφωση του εδάφους και οι προετοιμασίες που είχαν κάνει οι Σφακιανοί τους επέτρεψαν να καθυλώσουν τις οθωμανικές δυνάμεις. Δυσχεστεμένοι από την αργή προέλαση προς τα Σφακιά, οι Οθωμανοί επιχείρησαν να δημιουργήσουν ένα δεύτερο μέτωπο στα ανατολικά, εισβάλλοντας από τα Μυριοκέφαλα το φθινόπωρο του 1770 και φτάνοντας σχεδόν μέχρι τον **Καλλικράτη**. Ενώπιον της εξέλιξης αυτής, ο Δασκαλογιάννης έστειλε τους καπετάνιους Στρατή Βούρβαχη και Μάρκο Γεωργάκη με 300 άνδρες στον Καλλικράτη, προκειμένου να συγκρατήσουν τους Οθωμανούς. Παρά τη γενναιότητα των Σφακιανών, η μάχη κερδήθηκε από τους αριθμούς, με αποτέλεσμα οι 8.000 Οθωμανοί που είχαν εισβάλει από τα ανατολικά να μπουκώσουν στο χωριό, να το λεπλοτήσουν και να το κάψουν. Μερικές μέρες αργότερα την ίδια τύχη είχαν και τ'

Δρ. ΓΙΩΡΓΟΣ  
ΛΙΜΑΝΤΖΑΚΗΣ

**Ασφέντου**, η κατάληψη των οποίων από τους Οθωμανούς δημιούργησε το πρόσθετο πρόβλημα ότι μπορούσαν πλέον να εμφανιστούν στα νώτα των Σφακιανών που βρίσκονταν στ' Ασκύφου και να αποκόψουν την επικοινωνία τους με τη Χώρα.

Προς αντιμετώπιση αυτού του ενδεχομένου, οι Σφακιανοί υποχώρησαν από τ' Ασκύφου και οχυρώθηκαν στην **Ίμπρο**, με σκοπό να προτάξουν εκεί οργανωμένη αντίσταση και να αποτρέψουν την περαιτέρω προέλαση των Οθωμανών προς νότο. Επικεφαλής των επιχειρήσεων στην Ίμπρο ήταν ο Μανούσακας και ο Βολούδης, οι οποίοι κατάγονταν από το χωριό και είχαν κάθε λόγο να το υπερασπίσουν μέχρις εσχάτων. Κατά τη μάχη της Ίμπρου που ακολούθησε και διήρκεσε δύο μέρες, οι Οθωμανοί έχασαν 800 άνδρες και οι Σφακιανοί 300. Οι απώλειες αυτές είχαν αποφασιστική σημασία για τους Σφακιανούς, καθώς -σε αντίθεση με τους Οθωμανούς- δεν μπορούσαν να τις αναπληρώσουν ούτε άμεσα ούτε αργότερα. Κατά συνέπεια, ο Δασκαλογιάννης και οι συν αυτώ θα πρέπει να κατάλαβαν ότι ο αγώνας είχε κριθεί, και σημασία είχε πλέον να φυγαδεύσουν όσα γυναικόπαιδα μπορούσαν στο **Λουτρό**, ώστε να μεταφερθούν αργότερα εκτός Κρήτης και να αποφύγουν τη σφαγή από τα οθωμανικά στρατεύματα που θα έφταναν σύντομα στη Χώρα. Όταν οι Οθωμανοί αντιλήφθηκαν τις ενέργειες αυτές, έστειλαν μια δύναμη 6.000 ανδρών προς το Λουτρό, με σκοπό να καταλάβει το χωριό και να ανακόψει τη φυγή των αμάχων. Προς ενίσχυση της άμυνας του χωριού, στα υψώματα γύρω από αυτό παρατάχθηκαν 500 Σφακιανοί, ενώ έσπευσαν από τον Ομαλό άλλοι 200 άνδρες υπό τον Μανούσο Κούτσουπα. Κατά τη μάχη που ακολούθησε οι αμυνόμενοι κατάφεραν να υπερικήσουν επί των Οθωμανών και να τους προκαλέσουν απώλειες που ξεπέρασαν τους 1.000 άνδρες, αλλά και οι ίδιοι υπέστησαν σημαντικές (300 άνδρες).

Η συνεχής μείωση των δυνάμεων των Σφακιανών ώθησε την ηγεσία να αποφασίσει να τους παρατάξει σε αραιή διάταξη γύρω από την **Ανώπολη**, υπολογίζοντας ότι έτσι θα φαίνονταν πολλοί και θα απέτρεπαν προσωρινά την επίθεση των Οθωμανών, ώστε να κερδίσουν χρόνο τα γυναικόπαιδα που αναζητούσαν ασφάλεια δυτικότερα. Ο υπολογισμός αυτός ωστόσο δεν επαληθεύτηκε, καθώς οι Οθωμανοί επιτέθηκαν άμεσα κατά της Ανώπολης με 2.000 άνδρες, ενώ την υπερασπίζονταν μόλις 200 Σφακιανοί. Μετά την κατάληψη της Ανώπολης, τους αντιμαχόμενους χώριζε πλέον το φαράγγι της **Αράδαινας**, με τους Σφακιανούς να έχουν οχυρωθεί στη δυτική πλευρά και τους Οθωμανούς να είναι στην ανατολική και να προσπαθούν να περάσουν απέναντι. Αντιμέτωποι με τα πυρά των Σφακιανών και την πρακτική δυσκολία της διάβασης της χαράδρας, οι Οθωμανοί χώρισαν τις δυνάμεις τους στα τρία, αφήνοντας ένα μέρος τους να απασχολεί τους Σφακιανούς, ενώ δύο δυνάμεις κινήθηκαν προς τα βόρεια και τα νότια αναζητώντας σημεία όπου θα μπορούσαν να περάσουν απέναντι. Η δύναμη που κινήθηκε νότια κατάφερε να περάσει απέναντι και να εμφανιστεί στα μετόπισθεν των Σφακιανών στην Αράδαινα. Ο Δα-

σκαλογιάννης αντιλήφθηκε την προσέγγισή τους και διέταξε αναδίπλωση, αλλά έμειναν πίσω ο καπετάνιος Στρατής Βούρβαχης με 26 άνδρες του, οι κάρηκαν όλοι.

Ο Δασκαλογιάννης και οι και οι υπόλοιποι ένοπλοι Σφακιανοί κινήθηκαν δυτικότερα προς τον **Άγιο Ιωάννη**, ενώ οι Οθωμανοί κατέλαβαν την **Αγία Ρουμέλη** και επιχείρησαν να μπουκώσουν στο φαράγγι της Σαμαριάς από τις Πόρτες, όπου τους απώθησε ισχυρή φρουρά των Σφακιανών υπό τον καπετάν Μπουνάτο. Σχεδόν ταυτόχρονα, μια άλλη οθωμανική δύναμη κατάφερε να εξολοθρευτεί τη φρουρά στο **Ξυλόσκαλο** και να μπει στο φαράγγι από τα βόρεια, αλλά ανασχέθηκε στο Νερούτσικο και αναγκάστηκε να γυρίσει πίσω. Κατά τις συγκρούσεις που έγιναν στο φαράγγι οι Σφακιανοί έχασαν 30 άνδρες και οι Οθωμανοί εκατοντάδες, αλλά οι πιθανότητες των Σφακιανών για νίκη είχαν πλέον εξανημιστεί και το μόνο στο οποίο μπορούσαν να ελπίζουν ήταν μια έντιμη ειρήνη, με κύρια προϋπόθεση τη χορήγηση αμνηστίας σε όσους είχαν εμπλακεί στις συγκρούσεις. Γνωρίζοντας ότι οι Σφακιανοί βρίσκονταν σε δύσκολη θέση, οι Οθωμανοί έθεσαν σκληρούς όρους για τον τερματισμό των συγκρούσεων. Μεταξύ αυτών ήταν η απαίτηση οι φόροι της επαρχίας να καταβάλλονται στο εξής «κατά κεφαλήν» και όχι «κατ' αποκοπήν», η απελευθέρωση όλων των Οθωμανών αιχμαλώτων και η επιβολή αυστηρών περιορισμών στην ανέγερση νέων πύργων και εκκλησιών στην επαρχία Σφακίων. Ωστόσο, το ισχυρότερο πλήγμα ήταν ότι απαγόρευσαν στους Σφακιανούς να έχουν οποιαδήποτε επαφή με τα χριστιανικά καράβια που κατέπλεαν στα λιμάνια τους, πέρα από την υποχρέωση να συλλαμβάνουν τα πληρώματα και να τα στέλνουν στον Χάνδακα (σημερινό Ηράκλειο). Το μέτρο αυτό ουσιαστικά ολοκλήρωσε την καταστροφή των Σφακιανών πλοιοκτητών, οι οποίοι είχαν υποστεί σημαντικά πλήγματα ήδη κατά τους πρώτους μήνες της εξέγερσης.

Αντιλαμβανόμενος ότι οι Σφακιανοί δεν μπορούσαν πια να ελπίζουν σε ανατροπή της στρατιωτικής κατάστασης ή σε έξωθεν υποστήριξη, ο Δασκαλογιάννης αποφάσισε να παραδοθεί. Ορισμένοι καπετάνιοι όπως οι Μανούσακας και Χούρδος προσπάθησαν να τον μεταπείσουν, αλλά ο ίδιος έμεινε πιστός στην απόφασή του και τον Μάιο του 1771 παραδόθηκε στην φρουρά του Φραγκοκάστελου. Από εκεί, ο Δασκαλογιάννης μεταφέρθηκε στον Χάνδακα, όπου φυλακίστηκε για ένα διάστημα και τελικά γδάρθηκε ζωντανός στις 17 Ιουνίου 1771, κατά παράβαση της δέσμευσης των Οθωμανών ότι δεν θα εκτελούσαν κανέναν από αυτούς που θα παραδίνονταν. Η ποινή εκτελέστηκε δημόσια στην πλατεία Ατ Μείντανι του Ηρακλείου, που σήμερα φέρει το όνομά του. Σύμφωνα με μεταγενέστερες εκτιμήσεις, το τίμημα υπήρξε ιδιαίτερα βαρύ για την ορεινή επαρχία που τόλμησε να τα βάλει με μια ολόκληρη αυτοκρατορία.

#### Αποτίμηση της επανάστασης του 1770

Παρά το άδοξο τέλος της, η επανάσταση του 1770 αποτέλεσε σημαντικό προηγούμενο και εμπειρία για όσες ακολούθησαν τον 19ο αιώνα στην Κρήτη και την υπό-

λοιπη Ελλάδα. Εκατό χρόνια μετά την κατάκτηση της Κρήτης από τους Οθωμανούς (1645-1669), η εκδήλωσή της έδειξε ότι ένα μέρος του χριστιανικού πληθυσμού του νησιού δεν ήταν ικανοποιημένο με την οθωμανική κυριαρχία, αλλά προσέβλεπε σε κάποιο είδος αυτοδιοίκησης ή έστω στην υποκατάσταση της οθωμανικής διοίκησης με κάποια ομόδοξη. Οι όροι της αντιπαράθεσης ήταν εξαρχής πολύ αρνητικοί για τους ντόπιους χριστιανούς, καθώς διέθεταν ελάχιστους οικονομικούς πόρους, μικρό αριθμό όπλων και πυρομαχικών, καθόλου πυροβολικό, μικρό στόλο και περιορισμένη έξωθεν υποστήριξη, ενώ οι Οθωμανοί διέθεταν όλα τα παραπάνω σε αφθονία. Στο πλαίσιο αυτό, οι Σφακιανοί αντιμετώπισαν εξαρχής ανυπερέβλητες δυσκολίες ως προς την οργάνωση της άμυνάς τους, ενώ καταλυτικό ρόλο έμελλε να έχει η αδυναμία τους να πείσουν τους άλλους χριστιανούς να συμμετάσχουν στην εξέγερση. Για τους Οθωμανούς, από την άλλη, οι κυριότερες δυσκολίες ήταν η χρονοβόρα μετακίνηση των δυνάμεών τους, η περιορισμένη γνώση του τοπίου της μάχης και ο καιρός, αλλά το αποτέλεσμα των συγκρούσεων ήταν προδικασμένο. Με άλλα λόγια, με δεδομένη τη μεγάλη ανισορροπία δυνάμεων και δυνατότητα των δύο αντιμαχόμενων πλευρών, η επανάσταση του 1770 ήταν εξαρχής καταδικασμένη να αποτύχει.

Στον βαθμό που οι αποτυχίες μπορούν και πρέπει να γίνονται μάθημα για το μέλλον, η επανάσταση του Δασκαλογιάννη θα έπρεπε να διδάξει τους Έλληνες να σπρίζονται κυρίως στις δικές τους δυνάμεις, να βλέπουν τα πράγματα νηφάλια και να μην εμπιστεύονται αυτόκλητους «συμμάχους», επειδή το κίνητρό τους για να αναμικθούν στις ελληνικές υποθέσεις ήταν -και είναι- να εξυπηρετήσουν τα δικά τους συμφέροντα, και όχι αυτά των Ελλήνων. Στη συγκυρία που εξετάζουμε, αυτό φάνηκε ήδη κατά την εμφάνιση των Ρώσων στην Πελοπόννησο, όταν διέθεσαν μόλις τέσσερα πλοία και μερικές εκατοντάδες άνδρες για ένα εγχείρημα τόσο φιλόδοξο όσο η «ανασύσταση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας». Η συνέπεια και η αφοσίωση των Ρώσων στους ντόπιους συμμάχους έγινε ακόμη πιο εμφανής μερικές βδομάδες αργότερα, όταν πιεζόμενοι από τα προβλήματα συντονισμού και ανεφοδιασμού αποφάσισαν να τους εγκαταλείψουν, αναλαμβάνοντας επιχειρήσεις αλλού αποκλειστικά με δικές τους δυνάμεις, χωρίς να ενδιαφέρονται για τύχη που θα είχε το γηγενές χριστιανικό στοιχείο στη διάδοχο κατάσταση.

Παρά την αποτυχία της, η επανάσταση του 1770 στην Κρήτη και την Πελοπόννησο

λειτούργησε ως πολύτιμος αντιπερισπασμός για τη Ρωσία, συμβάλλοντας σημαντικά στην επικράτησή της επί των Οθωμανών. Παρότι οι χερσαίες επιχειρήσεις είχαν περιορισμένη διάρκεια και τα αποτελέσματά τους σύντομα αναστράφηκαν, οι Ρώσοι κατέστρεψαν τον οθωμανικό στόλο στον Τσεσμέ (5-6 Ιουνίου 1770) και κατέλαβαν τις Κυκλάδες μέχρι το τέλος του πολέμου το 1774. Στον απόηχο των συγκρούσεων αυτών, η Ρωσία και η Οθωμανική Αυτοκρατορία υπέγραψαν τη **Συνθήκη του Κιουτσούκ Καϊναρτζή** (21 Ιουλίου 1774), με την οποία η Ρωσία είχε σημαντικά οφέλη στον Εύξεινο Πόντο και τον Καύκασο, ενώ απέκτησε ένα «δημιουργικά» ασαφές δικαίωμα προστασίας των Ορθόδοξων υπηκόων του σουλτάνου, το οποίο σταδιακά εξελίχθηκε σε προσφιλή μέθοδο ανάμιξης και επέμβασης των Ρώσων στα εσωτερικά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Συμπληρωματικά στη Συνθήκη αυτή, τα επόμενα χρόνια υπογράφηκαν η **Σύμβαση του Αϊναλή Καβάκ** (1779) και η **Εμπορική Συνθήκη της Κωνσταντινούπολης** (1783), με βάση τις οποίες ο ελληνόκτητος εμπορικός στόλος απέκτησε το δικαίωμα να χρησιμοποιεί τη ρωσική σημαία για να διαπλέει ελεύθερα τον Εύξεινο Πόντο και τη Μεσόγειο. Αν και η σημασία της δυνατότητας αυτής έγινε ελάχιστα αντιληπτή στην ορεινή Ελλάδα, για τους κατοίκους των παράκτιων πόλεων και των νησιών ήταν μια πραγματική επανάσταση. Χάρη στις πρόνοιες αυτές, πολλά νησιά του Αιγαίου και τα ναυπηγεία τους άνθισαν, ενώ πλούτισαν αρκετοί νησιώτες καπετάνιοι και έμποροι. Υπό την έννοια αυτή, είναι οξύμωρο το ότι η επανάσταση του Δασκαλογιάννη οδήγησε στην καταστροφή της ναυτιλίας των Σφακιανών, αλλά ταυτόχρονα ευνόησε την άνθιση της ναυτιλίας και οικονομίας άλλων νησιών του Αιγαίου, όπως η Ύδρα, οι Σπέτσες, τα Ψαρά και η Κάσος. Ως προς την ίδια την Κρήτη, η καταστροφή των Σφακίων προκάλεσε θετικά αντανάκλαστα στους χριστιανούς του νησιού, οι οποίοι εντυπωσιάστηκαν από την αυταπάτηση και μαχητικότητα των Σφακιανών. Όπως ανέφερε και ο ιστορικός Ι. Μουρέλλος, «Εμείς οι υπόλοιποι Κρητικοί οφείλουμε μεγάλη ευγνωμοσύνη στον λαό των Σφακίων, ο οποίος τόσες φορές θυσιάστηκε για τους άλλους. Γιατί δεν πρέπει να ξεχνούμε πως οι μέχρι το 1770 εντυχείς και σχεδόν ελεύθεροι Σφακιανοί ενθυσίασαν την ελευθερία και τη ζωή τους για την ελευθερία των άλλων Κρητικών».

\* Ο Δρ. Γιώργος Λιμαντζάκης είναι τουρκολόγος - ιστορικός

#### Πηγές

- Βακαλόπουλος Απόστολος, *Νέα Ελληνική Ιστορία 1204-1985*, Εκδόσεις Βάνιας, κβ' έκδοση, Θεσσαλονίκη, 2004.
- Διβάνη Λένα, *Η Εδαφική Ολοκλήρωση της Ελλάδας (1830-1947)*, Εκδόσεις Καστανιώτη, β' έκδοση, 2001.
- Ζαμπέλιος Σπ., Κριτοβουλίδης Κ., *Ιστορία των Επανάστασεων της Κρήτης*, συμπληρωθείσα υπό Ιωάννου Δ. Κονδυλάκη, Αθήνα, 1997.
- Greene Molly, *Κρήτη: Ένας Κοινός Κόσμος, Χριστιανοί και Μουσουλμάνοι στη Μεσόγειο των Πρώιμων Νεότερων Χρόνων*, μετάφραση Ελένη Γκαρά και Θέμις Γκέκου, Εκδόσεις του Εικαστού Πρώτου, Αθήνα, 2005.
- Μουρέλλος Ιωάννης, *Ιστορία της Κρήτης, τόμος Α', β' έκδοση*, Τυπογραφία Ερωτόκριτου Ι., Ηράκλειο, 1950.
- Ψιλάκης Βασίλειος, *Ιστορία της Κρήτης*, τόμος 3, 1909, επιμ. Ν. Αγκαβανάκη, Εκδόσεις Αρκάδι, Αθήνα, 1970.